ՍԻՐԻԱՅԻ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐԻ ՀԱՏՈՒԿ ԶՈՐՔԵՐԸ*

ՀԱՅԿ ՍԱՄՍՈՆՅԱՆ

Բանալի բառեր՝ *Զինված ուժեր, Հատուկ զորքեր, արաբ-իսրայելական պատերազմ, Արաբական Միացյալ Հանրապետություն, Հատուկ նշանակության ուժեր, «Բասս» կուսակցություն, Ալավի սպաներ, Ալ-Ասադներ, «Մուսուլման եղբայրներ», Արաբական գարուն, քաղաքացիական պատերազմ, Սիրիական ճգնաժամ:*

Արաբական ոչ մի երկրում զինված ուժերը քաղաքական կյանքում թերևս այնքան գերիշխող դեր չեն ունեցել, որքան Սիրիայում: Այդ հանգամանքը մեկ անգամ ևս հաստատվում է մեր օրերում Սիրիայում ընթացող ազգային զինված ապստամբության օրինակով, երբ բանակը հանդես է գալիս որպես լուրջ քաղաքական գործոն: Սիրիայի ներքին և արտաքին քաղաքական կյանքի ամենակարևոր գործոններից մեկը եղել և մնում է բանակը, որը, կարելի է ասել, սերտաճած է պետությանը, իսկ զինվորականությունը բացառիկ դեր է ունեցել և ունի ոչ միայն ռազմական, այլև ներքաղաքական և արտաքին քաղաքական խնդիրների մշակման հարցում: Արաբական երկրների, նաև Սիրիայի նորագույն շրջանի պատմության տարբեր փուլերում պետության ղեկավարներ են դարձել և քաղաքական բարձր պաշտոններ ձեռք բերել հենց զինվորականները, ովքեր կարողացել են բանակը՝ որպես գործոն, օգտագործել իշանության գալու և այն

---

* *Հոդվածը ներկայացվել է 19.05.2020: Գրախոսվել է 28.08.2020:*

պահելու համար: Հատկանշական է, որ բանակը կարևոր դերակատարություն է ունեցել ոչ միայն Սիրիայի ներքին կյանքում, այլև նպաստել է մերձավորարևելյան տարածաշրջանում Սիրիայի քաղաքական կշռի մեծացմանը: Սիրիայի Արաբական Հանրապետության պատմության մեջ անկախության հռչակումից մինչև Ալ-Ասադների իշխանության գալը երկրի քաղաքական կյանքում առանձնահատուկ դերակատարություն ձեռք բերեցին զինված ուժերը: Զինված ուժերի ամենագործուն օղակը՝ սպայական վերնախավը, եղել և մնում է պետական համակարգի անբաժան մասը: Ուստի պատահական չէ, որ սիրիական բանակն ասփիճանաբար վերածվեց այդ երկրի քաղաքական կյանքի լուրջ գործոնի, որի ապացույցը Սիրիայում տեղի ունեցած բազմաթիվ հեղաշրջումներն են: Հենց այդ սպայական վերնախավն էր, որ իրար ետևից կազմակերպում էր ռազմական հեղաշրջումներ՝ անորոշության ու անկայունության մատնելով միջերկրածովյան ավազանի ռազմավարական առաջնակարգ նշանակություն ունեցող այդ երկիրը: Սիրիայի ներքաղաքական կյանքում բանակի գործոնի ակտիվ դերակատարությունը, երկրում հաճախակի տեղի ունեցող ռազմական հեղաշրջումները, արաբ-իսրայելական պատերազմներն ու սիրիական ճգնաժամը լուրջ դժվարություններ ստեղծեցին երկրի սոցիալ-տնտեսական և պետական կառավարման համակարգի բնականոն զարգացման համար:

1948 թ. մայիսի 15-ին՝ Իսրայել պետության հռչակման հաջորդ օրը, արաբ-իսրայելական պատերազմին Եգիպտոսի, Լիբանանի, Իրաքի և Հորդանանի հետ միասին մասնակցեց նաև Սիրիան: Սիրիան Պաղեստին

ուղարկեց 1900 հոգանոց մի քանի գնդերից բաղկացած զորամիավորում Աբդ Ալ-Վահաբ Ալ-Հաքիմի հրամանատարությամբ, որը կազմված էր նախկին տեղական ուժերից և դեռևս չէր հասցրել դառնալ կանոնավոր բանակային զորամիավորում: Պատերազմին մասնակցող սիրիական զորքը չուներ մարտական գործողությունների անհրաժեշտ փորձ ու կարողություններ: Այդ պատերազմում Սիրիան, ինչպես նաև մասնակից արաբական մյուս պետությունները պարտություն կրեցին: Այդ ժամանակ սիրիական բանակի թիվը մոտ 8500 էր, սակայն մարտական պատրաստականություն միայն 5500-ն ուներ, իսկ մնացած 1070-ը հատուկ պաշտոնների էին, 1500-ը՝ սահմաններին և 395-ը՝ Հոմսի Ռազմական ակադեմիայում: Երեք բրիգադներից մեկը տեղակայված էր Հալեպում Ջասիմ Ալ-Բուրհանի հրամանատարությամբ, մյուսը Դեյր Ազ-Զորում Հուսնի Ազ-Զահիմի և երրորդը պաղեստինյան ռազմաճակատում՝ Աբդ Ալ-Վահաբ Ալ-Հաքիմի հրամանատարությամբ[1]: Մինչ այդ ստեղծվել էր նաև «Փրկության բանակ», որը հայտնի է նաև որպես «Արաբական ազատագրության բանակ»՝ Տահա Ալ-Հաշիմիի, Իսմայիլ Սաֆվաթի և Ֆավզի Ալ-Քաուքջիի[2] հրամանատարությամբ, ում տեղակալը Համդի Աբազան էր: Այդ բանակն Արաբական երկրների լիգայի ռազմական թևն էր: 46 սպա և 400 զինվոր միացան այդ բանակին, որոնցից շատերը Յարմուկի առաջին և երկրորդ գումարտակներից էին: «Արաբական ազատագրության

---

[1] **Van Dusen 1971**: 137-138.

[2] Ֆավզի Ալ-Քաուքջին ծնվել է 1887 թ. Լիբանանի Տրիպոլի քաղաքում: Նա մասնակցել է Սիրիայի ազգային-ազատագրական շարժումներին, ինչպես նաև 1941 թ. Իրաքում Ռաշիդ Ալի Ալ-Ղայլանիի ապստամբությանը: Տե՛ս .**553 ،1960** الجندي

բանակի» Երկրորդ Յարմուկ գումարտակի հրամանատարն Ադիբ Աշ-Շիշակլին էր[3], իսկ Առաջին Յարմուկ գումարտակինը՝ Մուհամմադ Սաֆան: Հաթթին գումարտակի հրամանատարը կապիտան Մաղլուլ Աբբասն էր[4]: Երրորդ Յարմուկ գումարտակի հրամանատարը Ղասան Ջադիդն էր[5]: Մյուս 85 հոգանոց խումբը Համայից «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպության անդամներն էին, որոնց ղեկավարում էին Մուստաֆա Աս-Սիբաին, Ջամալ Աս-Սուֆին և Աբդ Առ-Ռահման Մալուտին: Այդ բանակին միացան նաև կամավորական երեք վաշտեր Իհսան Շորդոմի, Աբու Բաքար Շիշանի, ավագ լեյտենանտ Իսմայիլ Աֆամգոտի և փոխգնդապետ Ջավադ Անզորի հրամանատարությամբ, ում տեղակալը Աուվադ Բագն էր[6]: Ըստ Սամի Ալ-Ջունդիի՝ այդ ռազմական կոմիտեն ուներ ընդամենը 1600 հրացան[7]:

Սիրիական բանակում այդ ժամանակ զենքի հնացած տեսակներ էին, որոնք մնացել էին դեռևս ֆրանսիացիներից ու անգլիացիներից: Պատերազմի շեմին, եթե այլ երկրներ ունեին տանկային կորպուսներ, ապա սիրիական բանակն ուներ ընդամենը 11 թեթև տանկ և 32 զրահամեքենա: Սիրիայի պարտությունն արաբ-իսրայելական պատերազմում խիստ բացասական հետևանքներ ունեցավ երկրի ներքաղաքական կյանքի վրա: Բոլորն այդ պարտության համար մեղադրում էին Սիրիայի կառավարությանը: Մուհամմադ Նասիրը, Ֆաուզի Սիլուն[8] և

---

[3] الخير 1994، 26.
[4] **Al-Qawuqji 1972a**: 33.
[5] **Al-Qawuqji 1972b**: 10.
[6] **Алиев 2001**: 136.
[7] الجندي 1968، 91.
[8] Ֆաուզի Սիլուն ծնվել է 1905 թ.-ին: Անկախության հռչակումից հետո

Աֆիֆ Ալ-Բիզրին Իսրայելի հետ զինադադարի համաձայնագիր կնքեցին 1949 թ. հուլիսի 20-ին:

1948 թ. արաբ-իսրայելական պատերազմը ճանապարհ հարթեց ռազմական հեղաշրջումների համար: Այդ հեղաշրջումներն իրականացնում էին տարբեր խմբավորումների ներկայացուցիչներ, որոնք հենվում էին զինվորականների վրա: Զինված ուժերի ամենաակտիվ օղակը՝ սպայական վերնախավը, պետական համակարգի անբաժանելի մասն էր և աստիճանաբար վերածվեց Սիրիայի ներքաղաքական կյանքի լուրջ գործոնի: Սպայական վերնախավը 1949-1954 թթ. մասնակցեց Սիրիայում տեղի ունեցած ռազմական հեղաշրջումներին, որոնք կատարվեցին Հուսնի Ազ-Զաիմի, Սամի Ալ-Հինաուիի և Ադիբ Աշ-Շիշակլիի գլխավորությամբ[9]:

Սիրիայի ներքաղաքական կյանքում բանակն առաջին անգամ հանդես եկավ 1948 թ. դեկտեմբերին, երբ երկրում արտակարգ իրավիճակ էր, և բանակային զորամիավորումները սկսեցին ճնշել ժողովրդական ելույթները, ինչը հանգեցրեց Ջամիլ Մարդամի[10] կառավարության փլուզմանը: 17 օր անց ձևավորվեց նոր կառավարություն՝ Խալեդ Ալ-Ազմի գլխավորությամբ, ով Սիրիայի ամենահարուստ մարդկանցից մեկն էր: 1949 թ. մարտի

նա Ռազմական ակադեմիայի տնօրենն է եղել, այնուհետև պաշտպանության նախարարը, իսկ 1951 թ. Ֆաուզի Սիլուն դարձավ Սիրիայի նախագահ: Տե՛ս **الاتاسي 2007، 391.**

[9] Տե՛ս **رائمين 1997، 33-120، المدني، متفيخي 2009، 49-77، عبد الكريم 1994، 127-189.**

[10] Ջամիլ Մարդամ բեկը ծնվել է 1893 թ. Դամասկոսում և սովորել է Ֆրանսիայում: Նա «Արաբական երիտասարդական միության» հիմնադիրներից է (الجمعية العربية الفتاة), որը ստեղծվել է 1911 թ. Փարիզում: Տե՛ս **مردم 1994، 17-18.**

30-ին հեղաշրջում կատարվեց[11]: Ինչպես գրում է Նազիր Ֆանսահը իր «Հուսնի Ազ-Զաիմի օրերը, 137 օր, որոնք ցնցեցին Սիրիան» աշխատությունում, տանկերը և զրահապատ մեքենաները շրջապատել էին շինություններն ու փողոցները[12]:

Հատուկ զորքերի (ուժեր) (القوات الخاصة) կազմավորման բուն գործընթացը սկսվել է 1951 թ.-ին, որի հիմքը համարվում է Սիրիայի ՀՈւ հրամանատարության կողմից հրահանգիչ-պարաշյուտիստների հատուկ դասընթացներին մասնակցելու նպատակով առաջին 5 սպաներին Ֆրանսիա ուղարկելը: Այնուհետև, նյութերի և մասնագետների բացակայության պատճառով, 1952 թ. ևս 18 սպա վերապատրաստվեց Թուրքիայում: Իսկ 1953 թ. ստեղծվեցին առաջին դեսանտային ստորաբաժանումները, որտեղ արդեն կային «Ջոնկերզ 52» ինքնաթիռներ, և Ֆրանսիայից ստացվեց առաջին 100 օդապարիկները: Ֆրանսիայում և Թուրքիայում ռազմաօդային ուժերի մասնագետների կողմից ստացված փորձի հիմքի վրա Հատուկ զորքերի համար կադրեր պատրաստելու նպատակով ստեղծվեց «Ռասմ Ալ-Ուբուդ» ուսումնական կենտրոնը: 1956 թ. ամռանը կազմավորվեց ՀՈւ առաջին օդապարիկադեսանտային վաշտը: Մեծ էր նաև Խորհրդային Միության դերը սիրիական ռազմական մասնագետների պատրաստման գործում, որոնք զինվորական ուսուցում էին ստանում ինչպես Սիրիայում, այնպես էլ ԽՍՀՄ ռազմական ուսումնական հաստատություններում: Ռազմական մասնագետները գործուղվում էին Սիրիա՝ զինվորներին և սպաներին վերապատրաստելու,

---

[11] ارسلان 1983، 805.
[12] قنصه 1982، 7.

խորհրդային ռազմական տեխնիկայի շահագործմանը ծանոթացնելու, ինչպես նաև աջակցություն ցույց տալու ռազմական նշանակություն ունեցող տարբեր կառույցների ստեղծման գործում: Ըստ Ահմադ Հասան Մուհալլայի՝ ի տարբերություն այլ ռազմական ուսումնական հաստատությունների, կադրերի ընտրության հարցում հատկապես առանձնանում էր օդադեսանտային «կոմանդոս» ուսումնարանը[13]:

Սիրիան պաշտպանեց Եգիպտոսին՝ 1956 թ. անգլո-ֆրանս-իսրայելյան եռյակ ագրեսիայի ժամանակ: Նա դիվանագիտական հարաբերությունները խզեց Անգլիայի և Ֆրանսիայի հետ և իր ամբողջ զինված ուժերն ու հնարավորությունները դրեց Եգիպտոսի տրամադրության տակ[14]: Սիրիան հայտարարեց ընդհանուր զորահավաք, իսկ Դամասկոսի մոտ հինգ հազար ուսանողներ իրենց պատրաստակամությունը հայտնեցին՝ միանալ եգիպտական բանակին: Այդ իրադարձություններն էլ ավելի ստիպեցին ՀՈւ հրամանատարությանը Հատուկ զորքերի առաջխաղացման անհրաժեշտության և կառուցվածքային փոփոխություններ իրականացնելու համար:

1957 թ. հուլիս-օգոստոսին Սիրիայի ՊՆ «կարմիր միլիոնատեր» Խալեդ Ալ-Ազմի գլխավորությամբ Մոսկվա այցելեց սիրիական պատվիրակությունը և երկու երկրների միջև ռազմական պայմանագիր կնքվեց[15], իսկ

---

[13] **Мухалла 1993**: 16.

[14] **Кутейш 2001**: 62.

[15] **Ramet 1990**: 18. Սիրիան ռազմական պայմանագրեր կնքեց նաև՝ 1955 թ. հուլիսի 7-ին Չեխոսլովակիայի, 1957 թ. մարտի 19-ին Իտալիայի, 1967 թ. սեպտեմբերի 30-ին Բուլղարիայի, 1967 թ. դեկտեմբերի 20-ին Հունգարիայի, 1968 թ. մարտի 26-ին Հարավսլավիայի,

1957թ. հոկտեմբերի 28-ին Դամասկոսում կնքվեց համաձայնագիր՝ Խորհրդային Միության և Սիրիայի միջև տնտեսական ու տեխնիկական համագործակցության մասին[16]: 1957 թ. կնքված պայմանագրով՝ ԽՍՀՄ-ը պարտավորվեց Սիրիային տնտեսական և տեխնիկական օգնություն ցուցաբերել[17]:

Սիրիայի բանակի կյանքում նոր շրջան է սկսվում 1956 թ. սոցիալիստական երկրների հետ բարեկամական հարաբերություններ հաստատելուց հետո: Բանակը ստացավ նորագույն զենք և տեխնիկա: Խորհրդային Միությունը Սիրիային տրամադրեց Տ-34 տեսակի տանկեր, ինքնագնաց հրանոթներ ՍՈՒ-100, ԲՏՌ-152, 37 միլիմետր տրամաչափի զենիթահրետանային թնդանոթներ և 122 միլիմետր տրամաչափի հաուբիցներ: Կատանայի ռազմական ստորաբաժանումներում սկսեցին ձևավորվել երկու տանկային բրիգադներ[18]:

Սիրիական բանակի առաջին փորձությունը եղավ 1948 թ. արաբ-իսրայելական պատերազմը, որին՝ ի թիվս արաբական մի շարք երկրների, մասնակցեց նաև Սիրիան: Այդ պատերազմում արաբների կրած պարտությունն առաջին ծանր փորձությունն էր Սիրիայի բանակի համար և առաջին հարվածը սիրիական ժողովրդի ազգային ու պետական հպարտությանը: Այդ պարտությունը խիստ բացասական հետևանքներ ունեցավ Սիրիայի ներքաղաքական վիճակի վրա՝ առաջ բերելով լուրջ քա-

---

1970 թ. փետրվարի 10-ին Կորեայի, 1980 թ. մայիսի 7-ին Գերմանիայի և 1981 թ. սեպտեմբերի 29-ին Չինաստանի հետ: Տե՛ս **طلاس، 195.**

[16] **Սարգսյան 1974**, 88:

[17] **Махлюф 1998**: 84-85.

[18] **Меньшов 2010**: 43.

ղաքական ճգնաժամ: Հենց այդ ժամանակաշրջանից սկսած՝ ուժեղանում է բանակի դերը Սիրիայի քաղաքական կյանքում: Սպայական վերնախավը դարձավ պետական համակարգի անբաժան մասը և աստիճանաբար վերածվեց Սիրիայի քաղաքական կյանքի լուրջ գործոնի: Հաճախակի տեղի ունեցող ռազմական հեղաշրջումների պատճառով՝ Սիրիայում ներքաղաքական անկայուն, սոցիալ-տնտեսական ծանր իրավիճակ ստեղծվեց: Իսկ հանրահայտ իրողություն է, որ ցանկացած երկրում զինվորական իշխանության հաստատումն իր հետ բերում է դիկտատուրա և բռնաբետություն՝ երկիրը շեղելով բնականոն ժողովրդավարական զարգացման շավիղից: Նման պայմաններում հենց ինքը՝ բանակը, դառնում է ներքին և արտաքին ազդեցիկ ուժերի ձեռքին մի խաղալիք, քաղաքական մեծ խաղերի գործուն մասնակից: Այդ հեղաշրջումները խոչընդոտեցին Սիրիայի պետական կառավարման համակարգի բնականոն զարգացմանը: Հետանկախության այս փուլը նշանավորվեց ներքաղաքական անկայուն և հակասական զարգացումներով, ներքին և արտաքին մարտահրավերներով, հասարակական-քաղաքական արմատական փոփոխություններով, որի մեջ անառարկելիորեն կենտրոնական դերն ու տեղն ունեցավ բանակը:

1958 թ. հունվարի սկզբին սպայական վերնախավի նախաձեռնությամբ՝ հատուկ խորհրդակցություն տեղի ունեցավ, որտեղ բանակային 22 ստորաբաժանման ներկայացուցիչները քննարկեցին Սիրիայի և Եգիպտոսի միավորման հարցը[19]: Այդ ժամանակ Սիրիայի գլխավոր շտաբում կային զինվորական մի քանի խմբավորումներ՝

[19] **Пир-Будагова 1978**: 126.

բաասական սպաները, որոնց առաջնորդներից էին Մուստաֆա Համդունը և Աբդ Ալ-Ղանի Խանութը՝ ազգային անվտանգության պետ Աբդ Ալ-Համիդ Աս-Սառաջի աջակցությամբ, «անկախ» սպաները, որոնց շարքում էին Ամին Նաֆուրին և Ահմադ Աբդ Ալ-Քարիմը, ովքեր լավ հարաբերությունների մեջ էին Խալեդ Ալ-Ազմի հետ և «հետադիմական» սպաները[20]:

1958 թ. հունվարի 12-ի առավոտյան սիրիական բանակի գլխավոր շտաբի պետի տեղակալ Ամին Նաֆուրին հանդիպեց պաշտպանության նախարար Խալեդ Ալ-Ազմի հետ և ասաց, որ սպայական վերնախավը քննարկել է Սիրիայի և Եգիպտոսի միավորման հարցը և որոշել է, որ այն պետք է լինի ամբողջական միավորում[21]: Հունվարի 12-ի երեկոյան, բանակի բարձրաստիճան սպաների խումբը, որը բաղկացած էր 14 հոգուց, մեկնեց Կահիրե՝ Եգիպտոսի հետ միավորման համար բանակցություններ վարելու[22]: Այդ պատվիրակությունը գլխավորում էր Սիրիայի բանակի գլխավոր շտաբի պետ Աֆիֆ Ալ-Բիզրին[23]: Աֆիֆ Ալ-Բիզրին առաջարկեց դաշնային հիմունքների վրա կատարել միավորումը, սակայն զինվորական պատվիրակության մեծամասնությունը, որոնք Աս-Սառաջի և Ալ-Բիտարի համախոհներն էին, վճռականորեն ամբողջական միավորում պահանջեցին[24]: Չնայած միավորումն արտաքուստ ժողովրդավարական էր, սակայն իրականում այն հաջողությամբ պսակվեց

---

[20] **Кантар 1991**: 82-83.
[21] **Саадун 1984**: 106.
[22] المعظم **1985**، **237**.
[23] علي **2008**، **304**.
[24] محمد إبراهيم **1997**، **227-228**.

բանակի միջնորդության կամ, այսպես կոչված, «կիսառազմական հեղաշրջման» արդյունքում:

Արաբական Միացյալ Հանրապետության ձևավորման հենց սկզբից էլ նախագահը ձեռնամուխ եղավ երկու շրջանների զինված ուժերի միավորմանը[25]: 1958 թ. փետրվարի 22-ին մարշալ Աբդ Ալ-Հաքիմ Ամերը նշանակվել էր ԱՄՀ-ի ՀՈՒ հրամանատար: Կատարվեց միասնական հրամանատարության վերակազմավորում, որի արդյունքում բոլոր գլխավոր պաշտոններին նշանակվեցին եգիպտացի սպաներ: Այդ ժամանակ զինվորական հրամանատարությունը որոշում է ընդունում կազմավորել Հատուկ զորքերի օդադեսանտային բրիգադ, որի կազմի մեջ մտան երկու գումարտակներ՝ 75-րդ (եգիպտական) և 76-րդ (սիրիական)[26]:

1958 թ. մարտի 15-ին համար 118 հրամանագրով ՀՈՒ-ի միավորումը փաստացի ավարտվեց՝ ոստիկանության, անվտանգության ծառայության և բեդվինական ջոկատների միասնական հրամանատարության տակ միավորմամբ: Այդ Ժամանակ սիրիական բանակը հաշվվում էր 42 հազար հոգի[27]: Մարտի 12-ին սիրիական բանակի հրամանատար նշանակվեց դիվիզիոնի գեներալ Աֆիֆ Ալ-Բիզրին, որին մի քանի օր անց շնորհվեց կորպուսային գեներալի աստիճան[28]: Սակայն արդեն մարտի կեսերին հայտարարվեց, որ նախագահն ընդունել է գեներալ Ալ-Բիզրիի հրաժարականը: Աֆիֆ Ալ-Բիզրին բանակից հեռացվեց և նշանակվեց քաղաքացիական պաշ-

---

[25] **نفس المصدر، 99-100.**

[26] 1955 թ. հոկտեմբերի 20-ին Սիրիայի և Եգիպտոսի միջև կնքվել էր համատեղ պաշտպանության վերաբերյալ պայմանագիր:

[27] **Хрулева 1971**: 96.

[28] **المقتي 22 حزيران، 1991.**

տոնի, որի պատճառով նա պետք է ապրեր Կահիրեում: Դրանից հետո սիրիական սպաների եգիպտականով փոխարինվելու գործընթացն ավելի բուռն շարունակվեց[29]:

1958 թ. ապրիլի վերջին Սիրիայի տանկային գումարտակների սպաների մեծամասնությունը ծառայության տեղափոխվեց եգիպտական շրջան, և նրանց փոխարինեցին եգիպտացի սպաները: Այս քաղաքականությունը սիրիացիների և եգիպտացիների միջև տարաձայնությունների առիթ դարձավ: Սիրիայում շատերը սկսեցին վախենալ, որ ԱՄՀ-ի ղեկավար օղակների քաղաքականությունը տանում է դեպի «եգիպտացման»[30]: Միավորումից անմիջապես հետո Սիրիայի բանակային վերնախավը փոխարինվեց եգիպտականով, իսկ բարձրաստիճան սպաների մեծ մասը տեղափոխվեց քաղաքացիական պաշտոնների: ԱՄՀ-ի սիրիական ՀՈւ-ի հրամանատար նշանակվեց գեներալ Ջամալ Ֆեյսալը[31]:

ԱՄՀ-ի նախագահ Գամալ Աբդել Նասերը, որպեսզի ամբողջովին հսկողության տակ պահեր սիրիական բանակը, դիմեց այնպիսի միջոցի, ինչպիսին էր սիրիական սպաների զանգվածային տեղափոխումը ծառայության եգիպտական շրջան, որտեղ նրանք չէին ստանում բարձրաստիճան պաշտոններ կամ զրկվում աշխատանքից: Սիրիական սպաներին պաշտոնաթող էին անում՝ ուշադրություն չդարձնելով նրանց տարիքին, երբեմն տեղափոխում էին քաղաքացիական պաշտոնների[32]: Եգիպտոսի հետ միավորման շրջանում սիրիական բանակից

---

[29] **Palmer 1966**: 56.
[30] **Abu Jaber Kamel 1966**: 63.
[31] **زكريا ،1991 .284**
[32] **Кучин 1976**: 82-83.

հեռացվել էր ավելի քան 1100 ավագ և 3000 կրտսեր սպա, իսկ 500-ը ծառայության էր տեղափոխվել եգիպտական շրջան[33]:

Այսպիսով, 1950-ական թվականներին արաբական ժողովուրդների առջև հառնած բազում մարտահրավերները նրանց մոտ ուժեղացրեց միասնության ձգտումը: Դրա հետևանքը հանդիսացավ 1958 թ. Սիրիայի և Եգիպտոսի միավորումը մեկ միասնական ունիտար պետության մեջ: Այդ հարցում ևս սիրիական բանակն ասաց իր խոսքը: Չցանկանալով դաշնային հիմունքների վրա կատարել Եգիպտոսի հետ միավորումը՝ սիրիական զինվորականության մեծամասնությունը պահանջեց ամբողջական միավորում: Միավորումից և Արաբական Միացյալ Հանրապետության ստեղծումից հետո Եգիպտոսը, փաստորեն, իր վերահսկողությունը հաստատեց սիրիական բանակի վրա՝ զգալիորոն սահմանափակելով նրա դերը: Միավորումից անմիջապես հետո սիրիական բանակի ղեկավարությունը փոխարինվեց եգիպտականով, իսկ բարձրաստիճան սպաների մեծ մասը տեղափոխվեց քաղաքացիական պաշտոնների: Նման քաղաքականությունը բնականաբար առաջ էր բերելու սիրիական բանակի դժգոհությունը: Այս պայմաններում Սիրիան, հենվելով հայրենի զինված ուժերի վրա, 1961 թ. սեպտեմբերի 28-ին ռազմական հեղաշրջման միջոցով դուրս եկավ ԱՄՀ կազմից: Գամալ Աբդել Նասերը նույնիսկ հրամայեց Լաթաքիա ուղարկել Հատուկ զորքերի օդադեսանտային երկու գունդ: Ռազմական պատրաստվածության բերվեցին նաև ԱՄՀ ռազմածովային ուժերը, որոնք պետք է Հատուկ զորքերն իջեցնեին Լաթաքիա:

[33] **Hinnebusch 1990**: 85.

Սակայն Հալեպի և Լաթաքիայի զորամասերի՝ ապըստամբներին միանալուց հետո Աբդել Նասերը հրամայեց զորքերին՝ վերադառնալ[34]: Անկասկած, այդ իրադարձությունը ծանր հարված էր արաբական միասնության գաղափարին և, առհասարակ, արաբական ազգայնականության գաղափարախոսությանը՝ պանարաբիզմին: Կարծես թե վերստին հաստատվում էր լորդ Քերզընի այն հայտնի ասույթը, որ եթե հնարավոր է Արաբիայի ավազներից պարան հյուսել և այդ պարանով կապել ինչոր բան, ապա հնարավոր է, ուրեմն, արաբների միասնությունը:

1962 թ. մարտի 28-ին Սիրիայում տեղի ունեցավ հերթական ռազմական հեղաշրջում՝ Աբդ Ալ-Քարիմ Ան-Նահլաուիի գլխավորությամբ: Սիրիական բանակի հրամանատար գեներալ Զահր Ադ-Դինը լուծարեց Սահմանադիր ժողովը: Նախագահ Նազիմ Ալ-Կուդսին հարկադրված հրաժարական տվեց, իսկ Մարուֆ Ադ-Դավալիբին և այլ քաղաքական գործիչներ ձերբակալվեցին[35]: Այս հեղաշրջումը ևս երկրին հանգստություն չբերեց. մարտի 31-ին Զասիմ Ալվանի համախոհները՝ Ռազմական կոմիտեի[36] սպաների աջակցությամբ, գրավեցին Հալեպի ռադիոկայանը և պահանջեցին անհապաղ միանալ Եգիպտոսի հետ: Գնդապետ Զասիմ Ալվանը, ով Հալեպի կայազորի հրամանատարն էր, հայտարարեց, որ Սիրիան ԱՄՀ-ի հյուսիսային նահանգն է: Այդ հայ-

---

[34] **Саадун 1984**: 137.

[35] الحكيم, **1999**، **296-297**.

[36] 1959 թ. ամռանը՝ սպաների Եգիպտոս տեղափոխելուց հետո, բաասական փոքրաթիվ սպաների կողմից ձևավորվեց գաղտնի մի ռազմական կազմակերպություն, որը հետագայում հայտնի դարձավ որպես Ռազմական կոմիտե (اللجنة العسكرية):

տարարությունը շարժումից հեռացրեց որոշ սպաների, որոնք դեմ դուրս եկան Եգիպտոսի հետ միավորման շուտափույթ վերականգնմանը, ինչը և շարժման անկման պատճառներից մեկն էր: Այդ ժամանակ ՌԿ-ի սպաները փորձեցին համագործակցել Ամին Ալ-Հաֆեզի[37]

---

[37] 1963 թ. մարտի 8-ին Սիրիայում տեղի ունեցած ռազմական հեղաշրջումից հետո ՆԳ նախարար նշանակվեց Ամին Ալ-Հաֆեզը, ով միաժամանակ իրականացնում էր Դամասկոսի ռազմական նահանգապետի պարտականությունները: Այնուհետև Հեղափոխական հրամանատարության ազգային խորհրդի նախագահ Լուայ Ալ-Աթասին պաշտպանության նախարար նշանակեց Ամին Ալ-Հաֆեզին, ով դարձավ այդ ժամանակաշրջանի Սիրիայի ամենաազդեցիկ մարդկանցից մեկը: 1964 թ. նախագահական խորհուրդ ընտրվեց, որի կազմի մեջ մտավ Ամին Ալ-Հաֆեզը՝ որպես նախագահ: 1966 թ. փետրվարի 23-ին զինվորական միավորումները՝ լուծարված «Բաասի» մարզային ղեկավարության անդամների հրամանատարությամբ, հեղաշրջում կատարեցին: Միշել Աֆլակը, Սալահ Ադ-Դին Ալ-Բիտարը, Մունիֆ Ռազզազը և գեներալ Մուհամմադ Ումրանը տնային կալանքի ենթարկվեցին, իսկ Ամին Ալ-Հաֆեզը, ով զինված դիմադրություն էր ցույց տվել հեղաշրջման ժամանակ՝ ձերբակալվեց: Որոշ հետազոտողներ գրում են, որ Արգենտինայում եղած ժամանակ Ամին Ալ-Հաֆեզը ծանոթացել էր սիրիացի հարուստ գործարար Քամիլ Ամին Թաբետի հետ, ով իսրայելական «Մոսսադի» հետախույզ Էլի Կոհենն էր, և Ամին Ալ-Հաֆեզի կառավարման ժամանակ դարձել էր Սիրիայի ՊՆ խորհրդական, ում 1965 թ. Դամասկոսում հրապարակային մահապատժի ենթարկեցին: Այս կապակցությամբ 2001 թ. «Ալ-Ջազիրային» տված հարցազրույցում գեներալ Ամին Ալ-Հաֆեզն ասաց, որ նա երբևէ չի հանդիպել Էլի Կոհենին Արգենտինայում (ինչպես նշում է Սիրիայի նախկին պաշտպանության նախարար Մուստաֆա Տլասն իր «Իմ կյանքի հայելին» աշխատությունում **.573 ،1995 طلاس**): Մանրամասն

տե՛ս՝ **منصور أ، الانقلابات في سوريا كما يراها أمين الحافظ، 2001.06.18**،
https://www.aljazeera.net/programs/centurywitness/2005/1/10/%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%86%D9%82%D9%84%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A7-%D9%83%D9%85%D8%A7-

հետ, սակայն նա բանակից ազատվեց և տեղափոխվեց Արգենտինա, որտեղ նշանակվեց ռազմական կցորդ[38]:

1963 թ. փետրվարի 8-ի իրաքյան հեղաշրջումից ուղիղ մեկ ամիս անց՝ 1963 թ. մարտի 8-ին[39], Սիրիայում տեղի ունեցավ ռազմական հեղաշրջում[40]: Նախագահ Նազիմ Ալ-Կուդսին, գեներալ Զահիր Ադ-Դինը, Ակրամ Հաուրանին և այլք ձերբակալվեցին, իսկ վարչապետ Խալեդ Ալ-Ազմն իր ընտանիքով ապաստան գտավ թուրքական դեսպանատանը[41]: Այդ ժամանակ Սիրիայի զինված ուժերի թիվը մոտ 65 000 էր: Զինված ուժերը կազմված էին ցամաքային զորքերից, ռազմաօդային և փոքրաթիվ ռազմածովային ուժերից: Ռազմաօդային ուժերում կար 113 ինքնաթիռ, իսկ ռազմածովայինում՝ 123 տորպեդային ռազմանավակ[42]:

1967 թ. պատերազմում պարտության և ձախբասական-կանների կողմից վարվող քաղաքականության նկատմամբ անհանդուրժողականության պատճառով բանակը հայտնվեց բարոյական և հոգեբանական ճգնաժամի մեջ: Բանակն արտացոլում էր Սիրիայում տիրող դժգոհությունն ու անվստահության մթնոլորտը երկրի ձախբասական ղեկավարության նկատմամբ: Բանակային

%D9%8A%D8%B1%D8%A7%D9%87%D8%A7-%D8%A3%D9%85%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%A7%D9%81%D8%B8-%D8%AD13

[38] **الجندي 1969، 88-89.**

[39] 1963 թ. մարտի 8-ի հեղաշրջումից 43 տարի առաջ նույն օրը՝ 1920թ. մարտի 8-ին, հայտարարվեց Սիրիական ազգային կոնգրեսի որոշումը Սիրիայի միասնական ու անկախ պետության ստեղծման և Ֆեյսալ բին Ալ-Հուսեյնին նրա թագավոր հռչակվելու մասին: Տե՛ս **سلطان 1987، 279.**

[40] **حيش 2011، 149.**

[41] **Рысь 1971**: 303.

[42] **Юрченко 2004**: 35.

շրջանակն ավելի սթափ էր գնահատում Սիրիային սպառնացող այն վտանգը, որը թաքնված էր ժողովրդաազատագրական պատերազմի հայեցակարգի պահանջներին համապատասխան Իսրայելի դեմ զինված պայքարի քաղաքականության շարունակման փորձում՝ միջարաբական ասպարեզում երկրի աճող մեկուսացման պայմաններում: Ի տարբերություն ձախ թևի ներկայացուցիչների՝ Ալ-Ասադն ու նրա կողմնակիցները գտնում էին, որ ժողովրդաազատագրական պատերազմն ու անկանոն զինված խմբավորումների միջոցով պայքարն Իսրայելի դեմ Սիրիային ոչինչ չի տա: Նրանք անհրաժեշտ էին համարում նախ և առաջ ստեղծել ուժեղ և մարտունակ բանակ, ձեռք բերել անհրաժեշտ սպառազինություն, որի միջոցով էլ հնարավոր կլիներ ազատագրել կորցրած տարածքները: Իրեն վերապահելով մերձավորարևելյան ճգնաժամի ռազմական բնույթի հարցերի լուծման առաջնայնությունը՝ զինվորական խմբավորումը պահանջում էր ցուցաբերել առավել սթափ և իրատեսական մոտեցում Սիրիայի միջարաբական քաղաքականության խնդիրներում, բարելավել հարաբերություններն Իսրայելին դիմագրավող և արաբական աշխարհում Սիրիային ռազմավարական թիկունք ապահովելու ընդունակ երկրների՝ Եգիպտոսի, Հորդանանի և Իրաքի հետ: Բանակի վերահսկողության տակ դնել բոլոր սիրիական զինվորական կազմավորումները, այդ թվում նաև Սիրիայի տարածքից գործող պաղեստինյան հայդուկներին[43]:

«Բաաս» կուսակցության զինվորական թևը պահանջում էր ավելի շատ ուշադրություն դարձնել Սիրիայի բա-

[43] **Գրիգորյան 1987**, 58-59:

նակի ամրապնդման գործին[44]: Այս և մի շարք այլ պահանջներ առաջադրվեցին 1968 թ. սեպտեմբերին տեղի ունեցած «Բաասի» 4-րդ մարզային համագումարի պատվիրակների քննարկմանը[45]:

1969 թ. հուլիսի 8-ին Դամասկոսում կայացավ Սիրիայի, ԱՄՀ-ի, Իրաքի և Հորդանանի բանակների շտաբի պետերի հանդիպումը, որտեղ քննարկվեցին արևելյան և արևմտյան ռազմաճակատների և առհասարակ արաբական պետությունների միջև ավելի սերտ ռազմական համագործակցություն հաստատելու հարցերը[46]:

1970 թ. նոյեմբերի 13-ին գեներալ Հաֆեզ Ալ-Ասադի գլխավորությամբ բանակն իր վերահսկողությունը հաստատեց երկրի ներքաղաքական իրավիճակի վրա[47]: Բանակը զբաղեցրեց Դամասկոսի ռադիոկայանը և հեռուստաընկերությունը: Մինչ այդ Ալ-Ասադը բազմաթիվ սպաների տեղափոխություններ էր անցկացրել բանակում՝ բոլոր զորամասերը դնելով իր հսկողության տակ: ՍԱՀ նախագահ Նուր Ադ-Դին Ալ-Աթասին և «Բաասի» սիրիական մասնաճյուղի գլխավոր քարտուղար Սալահ Ջադիդը ձերբակալվեցին, իսկ ԱԳ նախկին նախարար Իբրահիմ Մախուսը փախուստի դիմեց՝ հաստատվելով Ալ-

---

[44] **Канбар 1997**: 49.

[45] **حزب البعث العربي الاشتراكي 1972، 109.**

[46] **Фёр-Бюцаговa 1978**, 93: Խորհրդային Միությունը նույնպես մեծ օգնություն ցույց տվեց Սիրիային բանակի սպառազինման հարցում: 1973 թ. արաբ-իսրայելական պատերազմի շեմին Սիրիայի բանակում արդեն կային «Դվին» և «Վոլգա» տեսակի 12 զենիթահրթիռային դիվիզիոններ, Տ-62 տանկեր, տորպեդավոր ռազմանավեր, սուզանավեր և ականազերծիչներ:

[47] **Мирский 1988**: 48.

ժիրում: Նոյեմբերի 16-ին ստեղծվեց «Բասի» ժամանակավոր երկրամասային ղեկավարությունը[48]:

Այսպիսով, Սիրիայում անարյուն հեղաշրջում կատարվեց: Այս կապակցությամբ Հաֆեզ Ալ-Ասադն ասել է, որ 1970 թ. նոյեմբերի 16-ի շարժումը փրկարար շարժում է, և որ «Ուղղիչ շարժումը» կուսակցության, հայրենիքի փրկության համար միակ ելքն է[49]: Այստեղից էլ այն ստացավ «Ուղղիչ շարժում» անունը: «Ուղղիչ շարժման» հիմնական նպատակը վերադարձն էր «Բասի» հիմնարար սկզբունքներին և գաղափարախոսությանը, որից շեղվել էր նախորդ ձախբասական վարչակարգը[50]:

Ինչպես նշում է Սիրիայի ԶՈւ գնդապետ Մուստաֆա Ֆաուազը, նոր իշխանությունը մեծ ուշադրություն էր դարձնում բանակաշինության գործընթացին, բանակում տիրող բարոյահոգեբանական վիճակին, այն ժամանակից զենքով ու զինամթերքով ապահովելու խնդրին[51]: Առաջ էր քաշվում «գաղափարական բանակ» ունենալու կարգախոսը: Բանակի գեներալի բարձրագույն զինվորական աստիճան ունեցող Հաֆեզ Ալ-Ասադն ասում էր, որ Սիրիայի բանակի սպան պետք է հավատարիմ լինի իր հավատամքին, սկզբունքներին, համառորեն կատարի իր պարտականությունները, որովհետև նա է ամենաուժեղ զենքը զինված ուժերում[52]: Նոր բանակը պետք է տոգորված լիներ «Բաաս» կուսակցության գաղափարախոսությամբ, պաշտպաներ երկրում նրա գործունեության միջոցով արձանագրած ձեռքբերումները՝ հանդի-

---

48 تورکمان، 31.
49 **Хусейн 1995**: 55.
50 **Torrey 1975**: 160.
51 **Фауаз 1998**: 122.
52 **Зейн Ад-Дин 1998**: 3.

սանալով նոր վարչակարգի և կուսակցության ամուր հենարան: Իրավացի է Բազու Յասիրը, երբ գրում է, որ սիրիական բանակն ամբողջությամբ պետք է ծառայի իր ազգին, որովհետև այն ազգի մի մասնիկն է[53]:

Սիրիայի բանակն ու նրա սպայական կազմը համալրվեց ալավիական համայնքի ներկայացուցիչներով: «Բաաս» կուսակցության իշխանության գալուց հետո բանակի կարևորագույն և ամենամարտունակ զորամասերը դրված էին ալավիների հրամանատարության տակ: ՀՈւ-ի հավաքագրումը իրականացվում էր համընդհանուր զինվորական պարտականության հիման վրա, իսկ ժամկետային զինծառայությունը սահմանված էր 30 ամիս: Սիրիայում ոչ բոլոր զինվորներն ու սպաներն էին պարտավոր հանդիսանալ «Բաաս» կուսակցության անդամ, սակայն նրանք պետք է հավատարիմ լինեին «Բաասի» գաղափարախոսությանը[54]: ՀՈւ-ի կարևորագույն զորագնդերի և դիվիզիաների հրամանատարները սերում էին ալավիական համայնքից, ովքեր շահագրգռված էին վարչակարգի պահպանմամբ, որը նրանց ապահովում էր սոցիալ-տնտեսական բարենպաստ պայմաններ և արտոնյալ դիրք հասարակությունում[55]: Բանակի հետ մեկտեղ առանցքային նշանակություն էր վերագրված նաև Սիրիայի անվտանգության և հատուկ ծառայությունների համակարգին:

1971 թ.-ին, երբ Հաֆեզ Ալ-Ասադն ընտրվեց ՍԱՀ նախագահ, զինված ուժերը հաշվվում էին 111,7 հազար հոգի (ցամաքային ուժերը՝ 100 հազար, ռազմաօդային և հակաօդային ուժերը՝ 10 հազար, ռազմածովային ուժերը՝

[53] **Ясир 1998**: 143.
[54] **Хамади 1994**: 9.
[55] **Ахмедов 200**2: 158.

1,7 հազար): Բանակն ուներ 780 տանկ, 210 ինքնաթիռ, 700 հրետանային հրանոթ, 10 ռազմանավ[56]: Սիրիային անհրաժեշտ էր անհապաղ ռազմատեխնիկական և մասնագիտական օգնություն՝ զինված ուժերի վերակազմավորման, ժամանակակից զենքի ապահովման և բանակի մարտունակության բարձրացման համար:

1973 թ. սկզբին Սիրիայի զինված ուժերը կազմում էին 140 հազար: Սիրիական զինված ուժերն իր տրամադրության տակ ուներ 1320 տանկ, 675 թնդանոթ, 1300 ռազմական մեքենա, 275 ռազմական ինքնաթիռ, 30 ռազմանավ[57]: 1967 թ. պատերազմից հետո Սիրիային հաջողվեց ամբողջովին վերականգնել երկրի զինված ուժերը և ձևավորել ավելի ժամանակակից բանակ, որը կարողացավ իրեն դրսևորել 1973 թ. արաբ-իսրայելական չորրորդ պատերազմի ընթացքում: Բոլոր պահեստային բրիգադները տեղափոխվել էին կանոնավոր կարգավիճակի, իսկ 1968 թ. արդեն կազմավորվել էին 7, 5, 3-րդ դիվիզիաները և 78, 12, 43, 47-րդ տանկային գնդերը: Մեծ նշանակություն ունեցան ՄՏՈ-55 տեսակի տանկային կամուրջ-հենակետերը, որոնք կարևոր դեր խաղացին 1973 թ. հոկտեմբերյան պատերազմի ընթացքում: 1973 թ. սկզբներին բավական սրվել էր իրադրությունը սիրիա-իսրայելական սահմանում: Նույն թվականի հոկտեմբերի 6-ին 700 սիրիական տանկեր հետևակի աջակցությամբ գրոհեցին իսրայելական դիրքերը Գոլանի բարձունքներում: Սիրիական զորքերը երկու օր հաջողությամբ հարձակվում էին, սակայն իրադրությունը

---

[56] **Багдасаров, Чавушян 1998**: 56.
[57] **Меньшов 2010**: 56.

կտրուկ փոխվեց՝ եգիպտական զորքերի հարձակման անսպասելի դադարի պատճառով:

Ուշադրության է արժանի ՍԱՀ ՀՈՒ գործողությունները, որի մեջ իր ստեղծման պատմության մեջ առաջին անգամ մասնակցեց Հատուկ զորքերի «Կոմանդոս» ստորաբաժանումը, որն իր առաջին մարտական գործողությունն իրականացրեց հոկտեմբերի 9-ի առավոտյան ժամը 6-ին: Ջաբալ Աշ-Շեյխում իրականացրած ռազմական գործողություններն ապացուցեցին Սիրիայի ՀՈՒ Հատուկ զորքերի՝ հակառակորդի դեմ օգտագործելու բարձր արդյունավետությունը: Հատուկ նշանակության ուժերը կատարեցին հրամանատարության կողմից իրենց առջև դրված մարտական առաջադրանքը՝ զգալի վնաս հասցնելով իսրայելական զինված ուժերին, և ապահովեցին ցամաքային զորքերի առաջխաղացումը: Այդ շրջանում Հատուկ զորքերի ստորաբաժանումներից մեկի հրամանատարն Ալի Ումրանն էր, ով ծագում էր ազդեցիկ ալավիական Խայատին տոհմից[58]:

1973 թ. հոկտեմբերյան պատերազմում Սիրիայի մարդկային կորուստները կազմում էին 3500 զոհված և 9000 վիրավոր: Սիրիական զինված ուժերը կորցրեցին 160 ինքնաթիռ, Սիրիան և Եգիպտոսը միասին կորցրեցին 1800 տանկ: 1973 թ. պատերազմը ցույց տվեց, որ սիրիական բանակի մարտունակությունը և ընդհանուր պատրաստվածությունն ավելի բարձր էր, քան 1967 թ. պատերազմի ընթացքում: 1973 թ. արաբ-իսրայելական պատերազմի հետևանքով Սիրիային հաջողվեց ազատագրել 1967 թ. Իսրայելի կողմից գրավված որոշ սի-

[58] **Batatu 1981**: 332.

ռիական տարածքներ, այդ թվում՝ Գոլանի բարձունքների վարչական կենտրոն Ալ-Կունեյտրան:

Սիրիան 1976 թ. հունվարին անմիջականորեն միջամտեց լիբանանյան դեպքերին՝ այնտեղ ուղարկելով «Պաղեստինյան ազատագրության բանակի» Յարմուք բրիգադի մի քանի ջոկատներ: Լիբանանում իրավիճակը դուրս էր եկել թույլատրելի սահմաններից, իսկ երկրի կառավարությունն այլևս չէր վերահսկում տեղի ունեցող իրադարձությունները: 1976 թ. մայիսի 31-ի գիշերը հունիսի 1-ի առավոտյան սիրիական բանակը մուտք գործեց Լիբանան՝ կարգուկանոն հաստատելու նպատակով: Ներխուժումից կարճ ժամանակ անց Լիբանանի մեծ մասը հայտնվեց սիրիական հսկողության տակ[59]: Սիրիական 30 հազարանոց զորքի մեջ էին նաև ՀՈՒ Հատուկ զորքերի ստորաբաժանումները: Սիրիայի ռազմական միջամտությունը լիբանանյան հակամարտությանը խոր դժգոհություն առաջացրեց արաբական մի շարք երկրներում: Եգիպտոսը դատապարտեց Սիրիայի՝ արաբական երկրների հետ չհամաձայնեցրած քայլը և խզեց Դամասկոսի հետ դիվանագիտական հարաբերությունները, իսկ Իրաքն իր զորքերն ուղարկեց սիրիահիրաքյան սահմանի մոտ:

1982 թ. փետրվարին Համայում ճնշվեց «Մուսուլման եղբայրների» բարձրացրած ապստամբությունը: Խռովարարների դեմ դուրս եկան «պաշտպանական ջոկատը» (سرايا الدفاع), որի հրամանատարը նախագահի եղբայր Ռիֆաթ Ալ-Ասադն էր, գեներալ Ալի Հայդարի հրամանատարության ներքո գտնվող Հատուկ զորքերը, ինչպես նաև գնդապետներ Նադիմ Աբբասի և Ֆուադ Իսմայիլի

[59] **Востриков 1991**: 132.

47-րդ տանկային և 21-րդ մեքենայացված բրիգադները: Համայի ապստամբությունը ճնշելու համար տեղում էին նաև գնդապետ Յահյա Զեյդանի ղեկավարած ռազմական հետախուզության զորամիավորումները: Իշխանության զորքերի թվաքանակը տարբեր տվյալներով կազմում էր 25 հազար[60]:

Բանակի մասնակցությունն այդ ապստամբության ճնշմանը ևս մեկ անգամ ապացուցեց, որ Սիրիայի զինված ուժերը ոչ միայն ազգային տարածքի պաշտպան են, այլ նաև կարող են օգտագործվել ներքին ընդդիմությանը ճնշելու համար:

1982 թ. իսրայելական ագրեսիան Լիբանանում կամ «արաբ-իսրայելական 5-րդ պատերազմի» ժամանակ իսրայելական և սիրիական զորքերի միջև առաջին բախումը տեղի ունեցավ հունիսի 7-ին Խասբաի քաղաքի մոտ: ԱՄՆ-ի միջնորդությամբ Դամասկոսին առաջարկություն արվեց իր հսկողության տակ վերցնել ՊԱԿ-ի ռազմական կառույցները և թույլ չտալ նրանց հրթիռակոծել Արևելյան Գալիլեան: Ի պատասխան Սիրիայի մերժմանը՝ իսրայելական ռազմաօդային ուժերը ոչնչացրին 34 սիրիական կործանիչ: Լիբանանում ստեղծված իրավիճակի համար Եգիպտոսը մեղադրեց Սիրիային, փաստարկելով, որ այդ երկրում զորքեր պահելով Դամասկոսը մեկ անգամ ևս արհեստական լարվածություն է ստեղծում այդ երկրում: Եթե 1973 թ. արաբ-իսրայելական պատերազմի ժամանակ Իսրայելի զինված ուժերում հաշվվում էր 6 մարտական օդադեսանտային գումարտակ, ապա 1982 թ. պատերազմի ընթացքում իսրայելական բանակն արդեն ուներ 5 օդադեսանտային բրի-

---

[60] قان دام 1995، 167.

գադ: ՀՈւ հրամանատարությունը Բեյրութ ուղարկեց սիրիական Հատուկ զորքերի 36 «Կոմանդոս» գունդ, որոնք բաղկացած էին 569-րդ դիվիզիայի տանկերից և հակատանկային համակարգերից: Հաշվի առնելով այն, որ սիրիական զորքերը Լիբանանում էին գտնվում ներքին անվտանգության ապահովման համար, Հատուկ զորքերն այդ պատերազմում օգտագործվեցին որպես հասարակ մոտոհրաձգային գնդեր: Հատկանշական է Հատուկ զորքերի 569-րդ դիվիզիայի ուժեղացված գումարտակի և «Կոմանդոս» գումարտակի 40 օր տևած մարտական պաշտպանողական գործողությունները, որի ընթացքում Հատուկ զորքերի հրամանատարության մարտավարական ճիշտ հաշվարկի արդյունքում հակատանկային ականների տեղադրմամբ պայթեցվեց հակառակորդի 40 տանկ:

ՍԱՀ ՀՈւ Հատուկ զորքերը համեմատաբար երիտասարդ էին, որի զինվորները համարվում էին ինչպես հրաձիգ, այնպես էլ՝ ականազերծող, հետախույզ, հրանոթի հրամանատար, վարորդ և այլն: Հատուկ զորքերի կյանքում նոր շրջան է սկսվում 1982 թ. արաբ-իսրայելական պատերազմից հետո: 1984 թ. փետրվարին Դամասկոսում Ալի Հայդարի Հատուկ զորքերը և Ռիֆաթ Ալ-Ասադի պաշտպանական ջոկատները կանգնած էին միմյանց դեմ՝ սպասելով մարտական հրամանի: Սակայն տեղի ունեցավ «Բաաս» կուսակցության տարածաշրջանային ղեկավարության արտակարգ նիստ և նախագահ Հաֆեզ Ալ-Ասադի մարտի 11-ի հրամանագրով ստեղծվեց երեք փոխնախագահի պաշտոն: Այդ պաշտոնները զբաղեցրին Աբդ Ալ-Հալիմ Խադդամը, Ռիֆաթ Ալ-Ասադը և Զուհայր Մաշարիկան: Մարտի 30-ին Ռիֆաթ Ալ-Ասադը հրաման տվեց պաշտպանական ջոկատներին տեղա-

կայվել Դամասկոսի կենտրոնական շրջաններում: Նրա S-72 տանկային դիվիզիան տեղակայված էր օդանավակայանի ճանապարհի մոտ Քաֆար Սուսե կոչվող վայրում, որտեղ գտնվում էր գլխավոր հետախուզական վարչության շտաբկայանը, իսկ հրետանային ուժերը հաստատվել էին Կայսուն լեռան ստորոտին: Մեծ քանակությամբ զինվորականներ կուտակվել էին Շերատոն հյուրանոցի շրջակայքում, իսկ Մերիդիեն հյուրանոցը և «Բաաս» կուսակցության տարածաշրջանային ղեկավարության բյուրոները շրջապատել էին հետևակային զորքերը: Ընդդեմ այդ ջոկատների կանգնած էին Ալի Հայդարի հրամանատարության տակ գտնվող Հատուկ զորքերը և Շաֆիկ Ֆայադի տանկային դիվիզիան: Այս կապակցությամբ Պատրիկ Սիլն իր «Ասադ. պայքար Մերձավոր Արևելքի համար» հայտնի աշխատության մեջ գրում է, որ դա նման էր քաղաքացիական պատերազմի, և Դամասկոսում հավատարմագրված օտարերկրյա դեսպանությունների ռազմական կցորդները հեռադիտակներով հետևում էին պայթունավտանգ իրավիճակին[61]: Այնուամենայնիվ, ռազմական բախում տեղի չունեցավ, իսկ պաշտպանական ջոկատները կազմալուծվեցին և դրանց մի մասը միավորվեց Հատուկ զորքերին ու նախագահական գվարդիային, իսկ մյուս մասի հիմքի վրա ձևավորվեց 569-րդ տանկային դիվիզիոնը, որը հետագայում դարձավ 4-րդ տանկային դիվիզիոն[62]:

Հաֆեզ Ալ-Ասադի վարչակարգի ամենաամուր հենարանները հետևյալ ուժային կառույցներն էին՝ զինված ուժերի հետախուզությունը, որը ղեկավարում էր Ալի Դու-

[61] **Seal 1989**: 430-433.
[62] **Holiday 2013a**: 44.

բան, ռազմաօդային ուժերի հետախուզությունը՝ ղեկավար Մուհամմադ Ալ-Խուլին, քաղաքացիական հետախուզությունը՝ Ֆուադ Աբսիի և նրա անվտանգության գծով տեղակալ Մուհամմադ Նասիֆի գլխավորությամբ, 10-15 հազարանոց Հատուկ զորքերը, որի հրամանատարն էր գեներալ Ալի Հայդարը: Հաջորդ զորամիավորումը 10 հազարանոց նախագահական կամ հանրապետական գվարդիան էր (الحرس الجمهوري), որը ղեկավարում էր Ադնան Ալ-Մախլուֆը: Մյուս զորամիավորումը՝ <<պայքարի ջոկատներ>> (سرايا الصراع), որը ղեկավարվում էր Ադնան Ալ-Ասադի կողմից[63]: Պաշտպանական հատուկ նշանակության ջոկատները ստեղծվել էին Հաֆեզ Ալ-Ասադին վարչակարգի անվտանգության ապահովման նպատակով: Բացի վերոնշյալ ուժային կառույցների ղեկավարներից և զինված ջոկատների հրամանատարներից, Հաֆեզ Ալ-Ասադը վստահում էր նաև ալավի գեներալներ՝ ՀՈՒ գլխավոր շտաբի պետի տեղակալ Ալի Ասլանին, երրորդ բանակային դիվիզիայի հրամանատար Շաֆիկ Ֆայադին, հակահրթիռային պաշտպանության կորպուսի հրամանատար Ալի Սալիհին և երկրորդ բանակային դիվիզիայի հրամանատար Իբրահիմ Սաֆիին[64]: Իրականում ՀՈՒ Հատուկ զորքերը Սիրիայի ամենալավ և մարտունակ ուժերն էին, որոնք զինված էին ժամանակակից զենքով ու ռազմական տեխնիկայով:

1987 թ. հունվարին պաշտոնանկ արվեց ռազմաօդային հետախուզության ղեկավար գեներալ Մուհամմադ Ալ-Խուլին, ապա Ալ-Ասադի հրամանով բանտարկվեց,

---

[63] سيل 2007، 696-695.

[64] **Նույն տեղում**, 696-697:

իսկ փետրվարին նախագահի որդի Բասիլ Ալ-Ասադը նշանակվեց պաշտպանական ջոկատների հրամանատար: Նույն թվականի հոկտեմբերին վարչապետ Աբդ Առ-Ռաուֆ Ալ-Կասմին փոխարինեց Ժողովրդական ժողովի նախագահ Մահմուդ Ազ-Զուբին: Պաշտպանության նախարարը Մուստաֆա Տլասն էր, ՆԳ նախարարը Ֆարուկ Աշ-Շարան: Այդ ժամանակ Սիրիան ուներ 800 հազարանոց բանակ (ներառյալ պահեստային)[65], 4100 տանկ, ռազմական ինքնաթիռներ և այլն[66]:

Սիրիայում քաղաքական և զինվորական իշխանությունը սերտաճած էին: Նրանք հսկայական ազդեցություն ունեին երկրի թե՛ ներքին, և թե՛ արտաքին քաղաքականության ձևավորման գործընթացի վրա: Առանց զինվորական վերնախավի համաձայնության երկրում քաղաքական հարցերը գրեթե չէին լուծվում: 1990-ական թթ. կեսերին Սիրիայի զինված ուժերը հաշվվում էին շուրջ 400 հազար[67]:

1994 թ. նախագահի հետնորդ համարվող Բաշար Ալ-Ասադը ծանրաբեռնվում է զինվորական և պետական տարբեր խնդիրներով: Լոնդոնից Սիրիա վերադառնալուց հետո նա անցնում է տանկային գումարտակի հրամանատարության դասընթացներ և արդեն 1994 թ. նոյեմբերին նշանակվում գումարտակի հրամանատար, իսկ 1995 թ. Բաշար Ալ-Ասադին շնորհվում է մայորի աստիճան: 1996 թ. Բաշար Ալ-Ասադը մասնակցում է Բարձրագույն ռազմական ակադեմիայի հրամանատարության և գլխավոր շտաբի դասընթացներին, որը պատվոգրով ավարտում է 1997 թ. և ստանում գնդապետի աստիճան:

---

[65] **Katz 1988**: 18.
[66] **Levran, Eytan 1988**: 399-400.
[67] **Файад 1997**: 102.

Բաշարին աջակցում էր նրա կրտսեր եղբայրը՝ Մահիրը, ով զինվորական բնագավառում նույնպես ակտիվ գործունեություն էր ծավալում: Ստանալով բանակի և անվտանգության մարմինների աջակցությունը Բաշար Ալ-Ասադը 1998 թ. սկսել էր ամրապնդել իր դիրքերը սիրիական ղեկավարության շրջանում[68]:

1993 թ. սկսած Հաֆեզ Ալ-Ասադն աստիճանաբար ձեռնամուխ եղավ զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարության կազմի նորացմանը: Որպես նախագահական գվարդիայի ղեկավարության անդամ և նախագահի անվտանգության կորպուսի ղեկավար, Բասիլ Ալ-Ասադին էր վստահվել նաև հանրապետական գվարդիայի կազմում էլիտար մի զորախմբի հրամանատարությունը՝ չնայած որ նա դեռ կրում էր մայորի զինվորական կոչում: 1994 թ. նախագահը պաշտոնից ազատել էր երկար տարիներ հատուկ նշանակության ուժերի՝ Հատուկ զորքերի հրամանատար, գեներալ-մայոր Ալի Հայդարին և ձերբակալել ու տնային կալանքի ենթարկել այն բանից հետո, երբ վերջինս կասկած էր հայտնել նախագահի ընտրության ժառանգական սկզբունքի կապակցությամբ: Ալի Հայդարի ձերբակալության մյուս պատճառը նրա դիրքորոշումն էր Իսրայելի հետ բանակցությունների խնդրում: Սիրիայի ՊՆ գլխավոր շտաբի պետ գեներալ Հիքմեթ Շիհաբիի հետ ղեկավար սպաների հանդիպման ժամանակ, որտեղ քննարկվում էր Իսրայելի հետ խաղաղության համաձայնագրի կնքումից հետո տարածաշրջանի անվտանգության համակարգի հնարավոր տարբերակները, Ալի Հայդարը նշել էր, թե իրենք՝ ալավիները, որ ստեղծել են այդ վարչակարգը,

---

[68] زيسر 2005، 57-59.

ցանկանում են անմիջականորեն մասնակցել խաղաղության գործընթացին: Հայդարի այս ելույթն այդ ժամանակ ընկալվեց որպես Հաֆեզ Ալ-Ասադի կողմից Իսրայելի հետ խաղաղության բանակցությունների գնալու քաղաքական գծի քննադատություն[69]: Ալի Հայդարի պաշտոնանկությունը սիրիական բարձրաստիճան սպայական վերնախավում որոշակի լարվածություն առաջացրեց: 10-15 հազարանոց էլիտար զորախմբի՝ ՍԱՀ ՀՈւ Հատուկ զորքերի հրամանատար Ալի Հայդարը ծագում էր ազդեցիկ ալավիական Հադդադին տոհմի Դիբ ընտանիքից: Ռազմական քոլեջն ավարտել էր Եգիպտոսում և հատուկ դասընթացներ էր անցել արտասահմանում, որից հետո մտել էր <<Բաաս>> կուսակցություն: Նա մասնակցել էր 1970-ական թթ. իրադարձություններին, 1982 թ. լիբանանյան պատերազմին, Համա քաղաքում «Մուսուլման եղբայրների» ապստամբության ճնշմանը, ինչպես նաև 1984 թ. Ռիֆաթ Ալ-Ասադի կողմից Հաֆեզ Ալ-Ասադի դեմ կազմակերպած դավադրության ձախողմանը: Նա բազմիցս ցույց էր տվել իր հավատարմությունն ու նվիրվածությունը Հաֆեզ Ալ-Ասադին: Ալի Հայդարի և նախագահի միջև ձևավորվել էին սերտ հարաբերություններ: Ալի Հայդարին փոխարինեց և ՍԱՀ ՀՈւ Հատուկ զորքերի հրամանատար նշանակվեց ալավիական Մատավիրա տոհմից գեներալ-մայոր Ալի Հաբիբը, ով 1990-1991 թթ. հակաիրաքյան դաշինքի ուժերի կազմում սիրիական զորքերի հրամանատարն էր[70], որից հետո 2004 թ. նշանակվեց ՀՈւ գլխավոր շտաբի պետ,

---

[69] **Van Dam 2011**: 129-131.
[70] **Ахмедов 2003**: 82-83.

իսկ 2009 թ.-ին՝ պաշտպանության նախարար[71]: Հատուկ զորքերը կազմված էին երեք գումարտակով օդադեսանտային գնդից, հրետանային և հակատանկային դիվիզիոնից, ինչպես նաև հետախուզական, կառավարման, ինժեներական, քիմիական ու կապի վաշտերից, որոնք իրենց մեջ ներառում էին զենիթահրթիռային համակարգեր և տարբեր նշանակության ռազմական տեխնիկա:

Հաֆեզ Ալ-Ասադի ստեղծած «կիսառազմական» վարչակարգը և ուժային կառույցների ներգրավվածության բարձր աստիճանը Սիրիայի քաղաքական կյանքում չափազանց կարևոր էին դարձնում բանակի և անվտանգության մարմինների աջակցության նախապայմանը որևէ նախագահի իշխանության պահպանման հարցում:

Նախագահ Ալ-Ասադը մահացավ 2000 թ. հունիսի 10-ին: Սիրիայի բանակի կյանքում, որն անցել էր անկախության համար պայքարի և ռազմական հեղաշրջումների ճանապարհով, նոր շրջան սկսվեց: Չնայած ստեղծված բարդ իրավիճակին՝ իշխանության փոխանցումը Բաշար Ալ-Ասադին բավականին սահուն կերպով իրականացավ: Հաֆեզ Ալ-Ասադի մահվան հաջորդ օրը փոխնախագահ Աբդ Ալ-Հալիմ Խադդամը, որը, Սահմանադրության համաձայն, իրականացնելու էր նախագահի պարտականությունները մինչև նոր ընտրությունները, Բաշար Ալ-Ասադին նշանակեց զինված ուժերի գլխավոր հրամանատար՝ նրան շնորհելով բանակի գեներալի (فريق) բարձրագույն զինվորական աստիճան, որը մինչ այդ Հաֆեզ Ալ-Ասադի մենաշնորհն էր: Այնուհետև Ազգային ժողովը, փոփոխություններ կատարելով Սահմանադրու-

---

[71] **Van Dam 2011**: 209. 2020 թ. մարտի 20-ին 81 տարեկանում մահացավ նախկին ՊՆ գեներալ Ալի Հաբիբը:

թյունում, օրինականացրեց երեսունչորսամյա Բաշար Ալ-Ասադի նախագահի թեկնածու արձանագրվելը[72]:

Բանակի բարձրաստիճան սպայական կազմը ՊՆ Մուստաֆա Տլասի և գլխավոր շտաբի պետ Ալի Ասլանի գլխավորությամբ՝ իսկույն իրենց հավատարմությունը հայտնեցին Բաշար Ալ-Ասադին: «Բաաս» կուսակցության համագումարը նրան ընտրեց կուսակցության գլխավոր քարտուղար: Համաժողովի ավարտին «Բաաս» կուսակցության տարածաշրջանային ղեկավարությունը 2000 թ. հունիսի 20-ին Բաշար Ալ-Ասադին առաջադրեց նախագահի թեկնածու: Հուլիսի 10-ին կայացավ հանրաքվե, և Բաշար Ալ-Ասադն իր պարտականությունների կատարմանն անցավ 2000 թ. հուլիսի 17-ին՝ Ժողովրդական ժողովում պաշտոնավարման երդման արարողությունից հետո[73]:

Ուժային կառույցներում ամենանշանակալից փոփոխությունը թերևս երկար տարիներ «անփոխարինելի» պաշտպանության նախարար՝ 73 ամյա կորպուսային գեներալ Մուստաֆա Տլասի հրաժարականն էր 2004 թ. մայիսի 11-ին, ով այդ պաշտոնում էր 1974 թ.-ից: Նրան այդ պաշտոնում փոխարինեց Հասան Թուրքմանին, իսկ գլխավոր շտաբի պետ նշանակվեց Ալի Հաբիբը[74]:

Լիբանանում էին տեղակայված ՍԱՀ ԶՈՒ Հատուկ զորքերի ութ գումարտակ, որից երեքը Տրիպոլիում, հինգը՝ Բեյրութում: Փորձելով արդարացնել սիրիական ներկայությունը՝ 2001 թ. փետրվարին «Աշ-Շարկ Ալ-Աուսատին» տված հարցազրույցում Բաշար Ալ-Ասադն իր տեսակետը փաստարկում է, ասելով, որ սիրիական զոր-

---

[72] **Пир-Будагова 2015**: 312.
[73] زيسر **2005، 79-80.**
[74] **Ахмедов 2010**: 138-139:

քերը լիբանանում իրականացնում են երկու կարևոր առաքելություն. վերականգնում են «քաղաքական խաղաղությունը»՝ համաձայն Տաիֆի համաձայնագրում Դամասկոսին տրված մանդատի և արձագանքում Իսրայելի հետ «ոչ խաղաղություն, ոչ պատերազմ» իրավիճակին[75]: Այնուամենայնիվ, 2005 թ. ապրիլի 26-ին Լիբանանի տարածքը լքեց վերջին սիրիացի զինվորը:

2010 թ. վերջին և 2011 թ. սկզբին խաթարվեց արաբական պետությունների ներքին կայունության երկարատև շրջանը: Արաբական աշխարհում սկսված հեղափոխական շարժումների ալիքը 2011 թ. տարածվեց նաև Սիրիայում, որն, այսպես կոչված, «Արաբական գարնան» ծավալման հետևանքն էր: 2011 թ. մարտին Դարաա քաղաքում առաջին անգամ ընդհարումներ տեղի ունեցան ցուցարարների և զինված ուժերի ստորաբաժանումների միջև, ինչն առաջացրեց սիրիական հասարակության տարբեր շրջանակների դժգոհությունը: Այդ ժամանակ հարձակումներ եղան նաև «Բաաս» կուսակցության շտաբի վրա: Անվտանգության և ՀՈւ-ի ստորաբաժանումների կողմից Դարաայում, Բանիասում և այլ շրջաններում իրականացվեցին համապատասխան միջոցառումներ՝ զինված խմբավորումներին հայտնաբերելու և վնասազերծելու ուղղությամբ: Խռովարարների դեմ դուրս եկավ ՀՈւ Հատուկ զորքերի 4-րդ դիվիզիան և հանրապետական գվարդիան, որի հրամանատարը Բաշար Ալ-Ասադի եղբայր Մահիր Ալ-Ասադն էր[76]: ՍԱՀ ՀՈւ Հատուկ զորքերի կյանքում, որն անցել էր արաբ-իս-

---

[75] **مقابلة السيد الرئيس بشار الأسد مع صحيفة الشرق الأوسط بتاريخ 6 شباط 2001**، http://www.presidentassad.net/index.php?option=com_content&view=article&id=944:6-2001&catid=293&Itemid=469

[76] **Ахмедов 2018**: 62.

ռայելական պատերազմների, «Մուսուլման եղբայրների» ապստամբության ճնշման և Ալ-Ասադների «եղբայրը եղբոր դեմ» հակամարտության ճանապարհով, նոր շրջան սկսվեց: Հատուկ նշանակության ամենաէլիտար, ամենագովաբանված զորամիավորման հատուկջոկատայինները ներքաշվեցին լայնամասշտաբ քաղաքացիական պատերազմի մեջ:

2011 թ. Սիրիայի ԶՈՒ-ի թիվը 295 000 էր[77]: ԶՈՒ-ի կարևորագույն զորագնդերի և դիվիզիաների հրամանատարները սերում էին ալավիական համայնքից, ովքեր շահագրգռված էին վարչակարգի պահպանմամբ: Եթե չլիներ նման կազմով սիրիական բանակը, ապա դժվար թե քաղաքական իշխանությունը Սիրիայում այսքան երկար գտնվեր ալավիների ձեռքում: Ինչպես զինվորականները, այնպես էլ երկրի հատուկ ծառայությունների համակարգի աշխատակիցները նույնպես ունեին արտոնյալ կարգավիճակ և հսկայական ազդեցություն Սիրիայի հասարակական-քաղաքական կյանքում: Պատահական չէ, որ սիրիական բանակի կազմավորման 66-րդ տարելիցի առթիվ Բաշար Ալ-Ասադը նշեց, որ նրանց գործունեությունից էր կախված երկրում հակաիշխանական տրամադրությունների, վարվող քաղաքականության դեմ բողոքի կամ որևէ ընդդիմության, լիներ դա քաղաքական կամ կրոնական, առաջացման կանխարգելումն ու չեզոքացումը[78]:

---

[77] **Nerguizian A.,** *Instability in Syria: Assessing the Risks of Military Intervention*, December 13, 2011, http://csis.org/files/publication/111213_SyriaMilitaryIntervention.pdf

[78] President Al-Assad's Army Day Speech 2011, http://www.presidentassad.net/index.php?option=com_content&view=article&id=360:president-al-assad-s-army-day-speech-2011&catid=117&Itemid=496

2011 թ. նոյեմբերին հարձակման ենթարկվեց Դամասկոսին մոտ գտնվող Հարաստա քաղաքում տեղակայված սիրիական օդուժի հետախուզության կենտրոնակայանը: Դամասկոսը հարձակումների համար մեղադրում էր ամերիկյան, իսրայելական ու թուրքական հատուկ ծառայություններին: Դեկտեմբերի 3-ին Սիրիայի Պալմիրա քաղաքի մոտ բանակի լայնամասշտաբ զորավարժությունների ժամանակ փորձարկվեցին «երկիր-երկիր» տեսակի մինչև 200 կմ հեռահարություն ունեցող հրթիռներ: Դեկտեմբերի 6-ին Բեյրութում՝ «Հիզբալլահի» կազմակերպած հանրահավաքի ժամանակ, հանրության առջև ելույթ ունեցավ շարժման գլխավոր քարտուղար Հասան Նասրալլահը՝ հայտարարելով, որ «Հիզբալլահը» սատարում է Բաշար Ալ-Ասադին: Սիրիական բանակի ստորաբաժանումներն, անցնելով զինված խմբավորումների դեմ վճռական ռազմական գործողությունների, մեկը մյուսի հետևից վերականգնեցին վերահսկողությունն ընդդիմադիրների հիմնական հենակետերի վրա՝ նախ վերջին շրջանում Հոմսը, ապա թուրք-սիրիական սահմանի մերձակայքում գտնվող Իդլիբը, ինչպես նաև դրանց հետևած Դեյր Ազ-Զորը, Հալեպը և այլն: Արյունալի ընդհարումներ տեղի ունեցան նաև Ջիսր Աշ-Շուղուրում: Այս երևույթը խթանեց սիրիական տարբեր քաղաքներում ևս հակակառավարական դժգոհությունների ծավալմանը:

2013 թ. մարտին բրիտանական “The Sunday Times”-ին տված հարցազրույցում Բաշար Ալ-Ասադն ասաց, որ ով իսկապես ցանկանում է օգնել Սիրիային, պետք է պահանջի Թուրքիայից, Կատարից և Սաուդյան Արաբիայից վերջ դնել Սիրիայում ահաբեկիչների ֆինանսավորմանը: Նա նշեց, որ «Ալ-Կաիդա» ահաբեկչական

կազմակերպությունը վտանգ է ներկայացնում ոչ միայն Սիրիայի, այլև ամբողջ տարածաշրջանի համար, և որ Սիրիան երբեք բանակցություններ չի վարի ահաբեկիչների հետ: Անդրադառնալով «Հիզբալլահի», Իրանի և Ռուսաստանի աջակցությանը Սիրիայի ժողովրդին՝ բարձր գնահատեց Մոսկվայի անփոփոխ դիրքորոշումը սիրիական ճգնաժամին[79]: Նա ասաց, որ Սիրիան, ունենալով հզոր ազգային բանակ և ոստիկանություն, սեփական հայրենիքը պաշտպանելու համար օտարերկրյա զինվորների կարիք չի զգում և որ ուշադրությունը պետք է կենտրոնացնել մի շարք երկրների՝ ինչպես Կատարի, Թուրքիայի, Սաուդյան Արաբիայի, Ֆրանսիայի, Մեծ Բրիտանիայի և ԱՄՆ-ի ունեցած դերակատարության վրա, որոնք ուղղակի և անուղղակի Սիրիայում զինում ու աջակցում են ահաբեկիչներին[80]: Այնուամենայնիվ, ստիպված եղավ դիմել արտաքին զինված ուժերի օգնությանը՝ ներառյալ Իրանի բանակի հատուկ նշանակության 65-րդ օդադեսանտային բրիգադի զորքերին[81]:

2020 թ. մարտին մոսկովյան համաձայնագրով Ռուսաստանը և Թուրքիան դարձան Իդլիբում ռազմական գործողությունների դադարեցման երաշխավորը: Կողմերը պարտավորվեցին դադարեցնել բոլոր տեսակի ռազմական գործողությունները՝ նկատի առնելով 2017 թ.

---

[79] Հակաօդային պաշտպանության կարողությունները բարձրացնելու համար Սիրիան Ռուսաստանից ստացավ Ս-300 զենիթահրթիռային համակարգեր:

[80] Bashar Al-Assad's Interview with The Sunday Times, https://www.voltairenet.org/article177726.html

[81] **Ганиев Т., Задонский С., Карякин В.,** *Военная мощь Исламской Республики Иран*, 2019, с. 206, http://book.iimes.su/wp-content/uploads/main/308bGaniev(Iran)vol2.pdf

Աստանայի և 2018 թ. Սոչիի հուշագրերը: Այս կապակցությամբ Բաշար Ալ-Ասադը նշեց, որ անհասկանալի էր, թե թուրքական բանակը ինչ էր անում Սիրիայում, ինչու էին զոհվում թուրք զինվորները Սիրիայում և, որ միակ խնդիրը «Մուսուլման եղբայրներն» էին[82]:

Զինված ուժերի Հատուկ զորքերի հրամանատարությունն իր երեք գնդերով տեղակայված էր Լիբանանի սահմանի մոտ գտնվող Ադ-Դրեյջ ռազմակայանում, իսկ Հատուկ զորքերի 15-րդ դիվիզիոնը և երեք գնդերը Հորդանանի սահմանին[83]: Հատուկ զորքերի գնդերը մասնակցեցին նաև Հոմսի ռազմական գործողությանը[84], իսկ Համայում՝ Հատուկ զորքերի 47-րդ գունդը մասնակցեց Դարաայի դեպքերից հետո[85]: Սիրիայում տեղի ունեցան բազմաթիվ ահաբեկչական գործողություններ, խաղաղ բնակիչների առևանգումներ ու սպանություններ: Ահաբեկչություններ եղան Դամասկոսում, Հալեպում, Հոմսում, Համայում և այլուր, որոնց ընթացքում եղան բազմաթիվ զոհեր ու վիրավորներ[86]:

Այսպիսով, սիրիական բանակից հեռացած ընդդիմության համակիր զինվորականները կարողացան կազմել

---

[82] **Primakov Y.,** *President Bashar Al-Assad's Interview with Russia 24,* March 5, 2020, http://www.presidentassad.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1675:president-bashar-al-assad-s-interview-with-russia-24-march-5-2020&catid=336&Itemid=468

[83] **Holliday 2013b**: 8.

[84] **Holliday 2013a**: 14.

[85] **Նույն տեղում,** 32:

[86] 2019 թ. փետրվարի 8-ից ՀՀ-ի հումանիտար ականազերծողները և բժիշկները մարդասիրական առաքելություն են իրականացնում ՍԱՀ-ում, որի արդյունքում 2020 թ. ապրիլ ամսվա դրությամբ ականազերծվել է շուրջ 150 000 քմ տարածք և բժշկական օգնություն է ցուցաբերվել ընդհանուր առմամբ 12 000 հիվանդի:

իրենց զորամիավորումները և անհրաժեշտ ռազմամթերք ու տեխնիկական օժանդակություն ստանալով՝ Սիրիայում ռազմական հեղաշրջման անհաջող փորձ կատարեցին: Քանի որ Սիրիայի իշխանության և բանակի սպայական վերնախավի հիմնական կորիզն ալավիներ էին, որոնք ղեկավարում էին երկրի սուննի մեծամասնությանը, ապա բանակը չէր կարող չսատարել իշխանությանը, որովհետև սերտաճած էր նրա հետ: Ի տարբերություն մյուս արաբական երկրների՝ սիրիական բանակի սպայական վերնախավն ու զինվորականության մեծամասնությունը հավատարիմ մնացին նախագահին: Ալ-Ասադների հիսունամյա ղեկավարման ժամանակաշրջանում Սիրիայի քաղաքական համակարգի առանձնահատկությունը կայանում էր նրանում, որ զինված ուժերը ամբողջությամբ անհնար էր տարանջատել վարչակարգից և նախագահից, իսկ վարչակարգի տապալումը կնշանակեր «գաղափարական» բանակի տապալում: Սիրիական ընդդիմության գործողությունները վերաճել էին ներքին զինված հակամարտության՝ իշխող վարչակարգի և արտաքին ուժերի ռազմական հովանավորությունը կրող զինված խմբավորումների միջև: Ներսիրիական ճգնաժամը վերաճել էր ազգային զինված ապստամբության, քաղաքացիական պատերազմի և միջազգային հակամարտության, որի մեջ ներգրավվել էին ուժային տարբեր կենտրոններ, որոնք փորձում էին Բաշար Ալ-Ասադի վարչակարգի պահպանմամբ կամ տապալմամբ լուծել իրենց արտաքին քաղաքական խնդիրները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գրիգորյան Հ. 1987, Սիրիայի ձախբասասական ղեկավարության դիրքորոշումը մերձավորարևելյան ճգնաժամի նկատմամբ (1967-1970 թթ.), Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հատոր 14-րդ, Երևան, էջ 30-75:

Սարգսյան Հ. 1974, Սովետա-սիրիական տնտեսական ու տեխնիկական համագործակցությունը (1955-1970 թթ.), Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հատոր 6-րդ, Երևան, էջ 84-99:

Փիր-Բուդաղովա Է. 1978, Քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական վերափոխումները Սիրիայում (1962-1970 թթ.), Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հատոր 9-րդ, Երևան, էջ 27-96:

Алиев Б. Р. 2001, Северокавказская диаспора: История и современность, Махачкала.

Ахмедов В. 2002, Армия и Политика в Современной Сирии, Армия и Власть на Ближнем Востоке: от Авторитаризма к Демократии (сборник статей), Москва.

Ахмедов В. 2003, Сирия на рубеже столетий, власть и политика, Москва.

Ахмедов В. 2010, Современная Сирия: история, политика, экономика, Москва.

Ахмедов В. 2018, Сирийское восстание: история, политика, идеология, Москва.

Багдасаров С., Чавушян А. 1998, Военный и военно-экономический потенциал стран Ближнего и Среднего Востока, информационно-аналитический справочник, Москва.

Востриков С. 1991, Роль армии во внешней и внутренней политике Сирийской Арабской Республики (1970-1990 гг.), Москва.

Ганиев Т., Задонский С., Карякин В., *Военная мощь Исламской Республики Иран*, 2019, http://book.iimes.su/wp-content/uploads/main/308bGaniev(Iran)vol2.pdf

Зейн Ад-Дин Ю. 1998, Совершенствование процесса воспитания дисциплинированности у курсантов ВУЗов Вооруженных Сил САР, Москва.

Ильяс Р. 1990, Военно-историческое исследование арабо-израильских войн 1948-1982 гг., Москва.

Канбар М. К. 1997, Совершенствование подготовки курсантов ввузов к воспитательной деятельности в частях Вооруженных Сил Сирийской Арабской Республики, Москва.

Кантар М. А. 1991, Сирия в борьбе за укрепление политической независимости и национальной государственности (1946-1967 гг.), Москва.

Клюшин В. 1978, Советско-сирийские отношения 1966-1976 гг., Киев.

Кутейш А. У. 2001, Средства массовой информации и их роль в обеспечении управления военной организацией Сирийской Арабской Республики, Москва.

Кучин В. 1976, Сирийская Арабская Республика и ее Вооруженные Силы, Москва.

Махлюф В. 1998, Сирия и Советский Союз, Проблемы политического взаимодействия (20-е-начало 90-х гг.), Москва.

Меньшов А. 2010, Эволюция военно-технического сотрудничества государств Ближнего Востока во второй половине 20 в., Москва.

Мирский Г. 1976, Третий мир: общество, власть, армия, Москва.

Мирский Г. 1988, Проблемы социалистической ориентации в арабских странах и роль военных, Проблемы современной советской Арабистики, Ереван.

Мухалла А. Х. 1993, Профессиональный психологический отбор военнослужащих ВС САР, Москва.

Пир-Будагова Э. 1978, Сирия в борьбе за упрочение национальной независимости (1945-1966 гг.), Москва.

Пир-Будагова Э. 2015, История Сирии XX век, Москва.

Рысь Э. 1971, Политическая борьба в Сирии в 1946-1963 гг., Москва.

Саадун Ю. 1984, Социально-политическое развитие Сирии в 1954-1963 гг., Москва.

Файад М. С. 1997, Общие черты и характерные особенности политических режимов в Ираке, Сирии, Ливане, Москва.

Фауаз М. 1998, Опыт советской спецпропаганды на Среднем Востоке в годы Второй мировой войны и возможности его использования в Сирийских Арабских Вооруженных Силах, Москва.

Хамади А. 1994, Формирование и развитие навыков и умений воспитательной работы у молодых офицеров Вооруженых Сил САР, Москва.

Хрулева В. 1971, Сирия в составе Объединенной Арабской Республики (1958-1961 гг.), Москва.

Хусейн Х. 1995, Сирия: социально-политическое развитие 1963-1993 гг., Москва.

Юрченко В. 2004, Сирия: Проблемы Национальной Безопасности (Военная Политика и Военная Строительство в Период Правления ПАСВ 1963-2004 гг.), Москва.

Ясир Б. 1998, Психологическая адаптация курсантов ВУЗов Сирийской Арабской Республики к воинской службе, Москва.

Abu Jaber Kamel S. 1966, The Arab Ba'th Socialist Party: History, Ideology, and Organization, New York.

Al-Qawuqji F. 1972, Memoirs 1948, Journal of Palestine Studies, Part 1, Vol. 1 No. 4, pp. 27-58.

Al-Qawuqji F. 1972, Memoirs 1948, Journal of Palestine Studies, Part 2, Vol. 2, No. 1, pp. 3-33.

Van Dusen M. 1971, Intra-and Inter-Generational Conflict in the Syrian Army, Maryland.

Batatu H. 1981, Some Observations on the Social Roots of Syria's Ruling, Military Group and the Causes for its Dominance, Middle East Journal, Vol. 35, No. 3, 331-344.

Hinnebusch R. 1990, Authoritarian Power and State Formation in Ba'thist Syria: Army, Party and Peasant, San Francisco & Oxford.

Holliday J. 2013, The Assad Regime, Middle East Security Report 8, Washington.

Holliday J. 2013, The Syrian Army, Institute for the Study of War.

Katz S. 1988, Arab Armies of the Middle East Wars, V. 2, London.

Levran A., Eytan Z. 1988, The Middle East Military Balance 1987-1988: A Comprehensive Data Base & In-Depth Analysis of Regional Strategic Issues, Tel Aviv.

Nerguizian A., Instability in Syria: Assessing the Risks of Military Intervention, December 13, 2011,
http://csis.org/files/publication/111213_SyriaMilitaryIntervention.pdf

Palmer M. 1966, The United Arab Republic, An Assesment of its Failure, Middle East Journal, Volume 20, N. 4, A., pp. 50-67.

Primakov Y., *President Bashar Al-Assad's Interview with Russia 24,* March 5, 2020,

http://www.presidentassad.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1675:president-bashar-al-assad-s-interview-with-russia-24-march-5-2020&catid=336&Itemid=468

Ramet P. 1990, The Soviet-Syrian Relationship since 1955, San Francisco & Oxford.

Seale P. 1989, Asad. The Struggle for the Middle East, Los Angeles.

Torrey G. 1975, Aspects of the Political Elite in Syria, Political Elites in the Middle East, Washington.

Van Dam N. 2011, The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'th Party, London.

ارسلان الامير عادل 1983، مذكرات الامير عادل ارسلان، الجزء الثاني، 1946-1950، بيروت.

الأتاسي محمد رضوان 2007، هاشم الأتاسي، حياته وعصره 1873-1960، دمشق.

الجندي أدهم 1960، تاريخ الثورات السورية في عهد الانتداب الفرنسي.

الجندي سامي 1968، عرب ويهود، بيروت.

الجندي سامي 1969، البعث، بيروت.

الحكيم دعد 1999، أوراق ومذكرات فخري البارودي، 1887-1966، خمسون عاماً من حياة الوطن، القسم الثاني، دمشق.

الخير هاني 1994، اديب الشيشكلي، صاحب الانقلاب الثالث في سوريا، البداية والنهاية، دمشق.

المدني سليمان، منافيخي عدنان 2009، هؤلاء حكموا سورية، دمشق.

المعلم وليد 1985، سوريا 1918-1958، دمشق.

المفتي مالك 22 حزيران 1991، حديث مع عفيف البزري، دمشق.

توركمان حسن، تاريخ الجيش العربي السوري، الجلد الثالث، 1970-2001، مركز الدراسات الاستراتيجية.

حبش مروان 2011، البعث وثورة آذار، جميع الحقوق محفوظة للمؤلف.

حزب البعث العربي الاشتراكي 1972، القياد القومية، دراسة تاريخية تحليلية موجزة لنضال حزب البعث العربي الاشتراكي 1943-1971، دمشق.

رائميل أندرو 1997، الحرب الخفية في الشرق الأوسط، الصراع السرّي على سورية 1949-1961، جميع الحقوق محفوظة، توزيع دار سلمية.

زكريا غسان 1991، السلطان الاحمر، الطبعة الاولى لندن.

زيسر ايال 2005، بشار الاسد السنوات الأولى في الحكم، القاهرة.

سلطان علي 1987، تاريخ سورية 1918-1920، حكم فيصل بن الحسين، دمشق.

سيل باتريك 2007، الأسد، الصراع على الشرق الأوسط، بيروت.

طلاس مصطفى، تاريخ الجيش العربي السوري 1949-1970، الجلد الثاني.

عبد الكريم أحمد 1994، حصاد سنين خصبة وثمار مرة، جميع الحقوق محفوظة، بيسان للنشر والتوزيع.

علي مازن 2008، سورية والعلاقات السياسة السورية المصرية من الانقلاب العسكري الثالث عام 1954 حتى قيام الحركة التصحيحية عام 1970، بحث، جامعة دمشق.

فان دام نيقولاوس 1995، الصراع على السّلطة في سورية، الطائفية والإقليمية والعشائرية في السياسة 1961-1995، القاهرة.
قنصه نذير 1982، أيام حسني الزعيم، 137 يوماً هزت سوريا، دار الافاق الجديدة، بيروت.
مردم بك سلمى 1994، استقلال سورية 1939-1945، أوراق جميل مردم بك، بيروت.
محمد إبراهيم 1997، مقدمات الوحدة المصرية السورية 1943-1958، مطابع الهيئة المصرية العامة الكتاب.

Հայկ Սամսոնյան, *պ.գ.թ.,*
ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտ,
Արաբական երկրների բաժին,
ավագ գիտաշխատող,
hayksamsonian@gmail.com

SPECIAL TROOPS OF THE ARMED FORCES OF THE SYRIAN ARAB REPUBLIC

Keywords: *Armed Forces, Special Troops, Arab-Israeli War, United Arab Republic, Special Forces, "Baath" party, Alawi Officers, Al-Assads, "Muslim Brotherhood", Arab Spring, Civil War, Syrian Crisis.*

In any other Arabic country the army did not play such an outstanding role in the political life as it was in case of Syria. This research deals with certain aspects of the formation of Syrian army, its officer stratum, as well as discusses issues dealing with military overturns in Syria, their reasons and aftermath for the country in the post-independent period, as well as investigates both ethnic and confessional background of the Syrian army.

The most valuable link in military forces was the officer stratum, which was integral part of the governmental system. The Syrian army gradually turned into a serious political factor what is proved by military overturns that occurred in Syria.

The Syrian army and its officer corpus were supplied by members of the Alawite community. After the "Baath" party came to power the most important and skillful divisions of the

Syrian army were put under the Alawite rule. If the Syrian army would not have such a staff, it would be hardly possible for the Alawites to keep in their hands the political power in Syria for such a long period of time.

Hayk Samsonyan - *PhD,*
Institute of Oriental Studies NAS RA,
Department of Arab Countries, Senior Researcher,
hayksamsonian@gmail.com